

În general, textul este destul de îngrijit tipărit, dar cu unele scăpări care se explică prin dificultățile întâmpinate la descifrarea lui. Arareori Ioan Boroș avea un text mai îngrijit, cel mai adesea scria abia lizibil și neîngrijit. Poate ar fi fost indicat să se publice o pagină de manuscris spre edificare. Unele greșeli din tipărire încercăm să le semnalăm spre o viitoare îndreptare – p. 106 anul nașterii episcopului Alexandru Dobra; p. 116 – greșit este anul nașterii și morții lui Mihai Nagy (1817-1879), vezi *Gazeta Transilvaniei* (Brașov), 1879, XLII, Nr. 43, 31 Mai/12 Iunie, p. 4; *Familia* (Budapesta), 1879, XV, Nr. 40, 31 Mai/12 Iunie, p. 272. Ca să nu amintim decât cele românești și nu cele din ziarele germane și maghiare; p. 136 – anul morții lui Petru Pop este 1910, vezi *Unirea* (Blaj), 1910, XX, Nr. 37, 10 Septembrie, p. 306; p. 170 – Teodor Mihályi zice că s-a născut în 1885 și activează din 1884 – nota 159; p. 187 – scrie de 2 ori „a fost”; p. 196 – despre protopopul George Trăilă, născut la Herneacova (Temes-Aranyág) și nu la Silvașul de Sus, celelalte date biografice exacte sunt luate de la Ioan Boroș, *Monografia parohiei românești unite din Timișoara*, 1907, p. 33-34; Ceea ce nu spune Ioan Boroș și completăm noi este anul morții: 1911, cf. *Drapelul* (Lugoj), 1911, XI, Nr. 127, 5/18 Noiembrie, p. 2; *Unirea* (Blaj), 1911, XXI, Nr. 109, 18 Noiembrie, p. 5. Date găsite de Sipos Ibolya pentru care îi mulțumesc.

O descoperire capitală, care beneficiază de un studiu introductiv pe măsură, competent și bine dozat, poate cu mai bune rezultate dacă se insistă, comparativ pe memoriile canonicului dr. Nicolae Brânzeu, și mai degrabă decât cu cele ale lui Constantin Ticu Dumitrescu, trăitor în altă epocă, alte vremuri, alte condiții.

Această lucrare umple golul pe care îl avem în istoriografia Banatului pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate din secolul al XX-lea, interval a cărui importanță este imensă. Nu am destule cuvinte pentru a felicita grupa de lucru care a ostenit să ne ofere o bijuterie istorică atât de valoroasă.

Pr. Gh. Naghi

Bogdan BRISCU, *Moșii și luptele lor la 1848-1849*. Cu anexe (biografii, glosar, bibliografie, indici), ediție îngrijită și glosar: Ela Cosma, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2012, 300 p.

Moșii și luptele lor la 1848-1849 de Bogdan Briscu, carte publicată la Editura Argonaut din Cluj-Napoca, ca tom VI al colecției „Biografii Istorice Transilvane” găzduită de Academia Română și Institutul de Istorie „George Barițiu”, constituie o apariție insolită. Purtând inițial subtitlul de „roman” sau „roman istoric”, cartea reprezintă un documentar, în cel mai bun sens al cuvântului, care înfățișează evenimentele dramatice din anii revoluției pașoptiste din Transilvania, evenimente parcurse de moșii și văzute prin prisma moșilor. Reconstituirea istorică este însoțită de anexe consistente, menite să doteze cartea cu un aparat critic, cu un instrumentar sigur de lucru pentru istorici, etnologi și istorici militari.

Documentarul este un roman, fie și numai grație valorii literare a narațiunii, modului în care scriitorul, cu mână sigură și simț artistic, conduce acțiunea pe mai multe planuri.

Și totuși, nu avem de-a face cu un roman de ficțiune, căci componentele subiectului se inspiră din istoria pură. În capitolul prim, *Zori de libertate*, expozițiunea creionează mediul și modul de viață al personajului principal, moșul *văsar* (meșter de vase de lemn) Ion Lazăr, din *crângul* (cătunul) Târsă al Vidrei de Sus, nu altul decât stră-străbunicul autorului (urmaș de generația a cincea). Intriga o constituie izbucnirea revoluției și mobilizarea moșilor, în capitolul al doilea, intitulat *Se adună norii*. Desfășurarea acțiunii prezintă destinul lui Ion Lazăr, în împletire cu soarta personajului colectiv al cărții, *moșii* sau *țopii*, din primăvara până în toamna anului 1848. Odată cu capitolele al treilea *Furtuna* și al patrulea *Ploaia de foc*, cele mai lungi în economia lucrării, cartea se transformă într-un adevărat jurnal de *loagăr* (tabără militară a oastei lui Avram Iancu). Aici se arată mobilizarea moșilor și organizarea prefecturilor românești din Transilvania. Urmărim evoluția lui Ion Lazăr, devenit decurion în Legiunea Auraria Gemina, dar mai ales *Mersul războiului*, cu începere din luna octombrie 1848 și până în mai 1849. Capitolul al cincilea, „Eroica”, aduce punctul culminant și apoi deznodământul, cu ultimele confruntări ale „Mersului războiului” din lunile iunie-iulie 1849. Capitolul al șaselea „Recunoștința” este un epilog postrevoluționar, amar. Dezamăgirea moșilor se iscă deja la Crăciunul lui 1849, când trădarea împărătească a cauzei românești naște întrebarea: „Pentru cine am luptat?”

Având darul de povestitor, dar și cultul amănunțelor care țin de loc (geografie), timp (istorie), grai (limba cu specificul ei), de obiceiurile, de modul de viață și de gândire al personajelor sale, Bogdan Briscu are cunoștințe solide și aplicate de istorie militară. Autorul reușește să radiografieze cu precizie evenimentele istorice și, mai ales, cele belice, să capteze interesul cititorului de la primele pagini și să mențină acest interes viu până la ultimele pagini ale cărții. Necunoscătorii într-ale istoriei se vor entuziasma de acest adevărat roman de aventuri; cunoscătorii într-ale istoriei vor privi momentele narate de scriitor ca printr-o lupă măritoare și, prin această lectură fascinantă, vor dobândi o altă înțelegere, dinspre interior, a *Moșilor și a luptelor lor la 1848-1849*.

Anexele motivează apariția cărții într-o serie editată sub egida Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române. Ele au rostul de a îmbogăți romanul istoric cu referințe critice și științifice necesare istoricilor. Anexele conțin: 1. *Biografii istorice*; 2. *Glosar*; 3. *Bibliografie*; 4. *Lista citatelor*; 5. *Indici de nume* și 6. *Indici de locuri*. În final, Editura Argonaut redă „Cuprinsul” volumelor I-V, apărute din 2006 până acum în colecția „Biografii Istorice Transilvane”.

Cele 102 medalioane dedicate „Biografiilor istorice” îi prezintă exclusiv pe participanții la acțiunea romanului, fie ei conducători revoluționari, spirituali și naționali ai românilor, fie căpetenii militare ale moșilor. Sunt înșirate aici numele sfinte ale revoluției românești din Ardeal de la 1848-1849, dar și numele tuturor prefectilor și viceprefectilor, ale *centurionilor* (căpitani, conduceau 100 oameni) și *decurionilor* (caporalii, comandanți de pluton) din cele 15 legiuni ale *Landsturm*-ului nostru (armata populară românească). Între acestea s-au distins: Legiunea Auraria Gemina condusă de prefectul Avram Iancu, Legiunea I Blăjana a prefectului Axente Sever, Legiunea Auraria și Saline de Turda sub comanda prefectului Simion Balint și Legiunea Crișana de Zarand având prefect pe Ioan Buteanu.

Glosarul, alcătuit de mine pe baza vocabularului romanului, are ca specific termeni rari din graiul moșesc. Mai mult decât atât, alt punct major de atracție al glosarului este explicarea unor termeni militari de epocă, ce se referă la arme și armament folosit de lăncierii lui Avram Iancu, dar și de honvezii armatei maghiare și de *cătanele împărătești* ale armatei austriece; tipuri de operațiuni și acțiuni militare; organizarea și structura armatelor regulate și neregulate participante la războiul pașoptist din Transilvania, respectiv la *luptele de gherilă* din Munții Apuseni, la campania de iarnă a colonelului Urban de retragere spre Bucovina, la asediul de patru luni al cetății fortificate de la Alba Iulia, la războiul feroce de decimare din primăvara-vara lui 1849 cu înfrângerile suferite de Hatvani și Vasvári.

Autorul (născut la 1975), de formație medic veterinar, dar nepracticant, practică, în schimb, cu pasiune istoria, publicând în „Magazin istoric” și întreprinzând numeroase cercetări istorice cu subiect militar și genealogic. Ca membru fondator al clubului de istorie militară „Asociația Datina Străbună” din Oradea (2007) și colaborator oficial al Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I” din București, el aplică un soi de „arheologie experimentală”, cu scopul valorificării tradițiilor militare românești. Restaurarea și reconstituirea istorică interactivă gen *living history*, tot mai intens și mai atractiv aplicată în muzeele Europei Occidentale, constituie subiectul studiului său, *Historical Reenactments of the Romanian Military History of the Modern Age. Case Study 1848*, apărut în revista de marcă „Transylvanian Review”, Vol. XXI, No. 4, Winter, 2012, p. 51-64.

Cartea publicată acum de Bogdan Briscu constituie, cu certitudine, o premieră ce nu trebuie ratată. Îi doresc autorului să „recidiveze” și să ducă la bun sfârșit, sub forma tezei de doctorat la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca, a plănuită sale *Istorie a Războiului Național Românesc din 1848-1849*.

Ela Cosma

Enache TUȘA, *Imaginar politic și identități colective în Dobrogea*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2011, 522 p.

La data la care Enache Tușa și-a început stagiul doctoral (2006), studiul modului în care multiplele identități colective dobrogene, circumscrise în primul rând etnic, s-au raportat la sistemul socio-politic și au generat forme ale imaginarului politic, reprezenta nu doar o provocare, ci o necesitate în ansamblul istoriografiei românești privitoare la spațiul dintre Dunăre și Marea Neagră. Cu atât mai